

УДК 691.32

О.О. Шишкін,

докт. техн. наук, професор
ORCID: 0000-0003-3331-1422

О.О. Шишкіна,

канд. техн. наук, доцент
Криворізький національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ КОЛОЇДНИХ ПОВЕРХНЕВО-АКТИВНИХ РЕЧОВИН В ТЕХНОЛОГІЇ ДРІБНОЗЕРНИСТИХ БЕТОНІВ

У статті визначається вплив колоїдних поверхнево-активних речовин на властивості дрібнозернистих бетонів. Наведені результати експериментальних досліджень міцності при стиску дрібнозернистих бетонів, в технології виготовлення яких застосовано методи каталізу, що призвело до суттєвого збільшення міцності бетонів та швидкості її формування.

Ключові слова: *поверхнево-активні речовини, бетон, міцність при стиску, каталіз, технологія.*

Вступ. З кожним роком в світовій практиці виробництва бетону та залізобетону стрімкими темпами зростає випуск високоякісних, високо і особливо високоміцних бетонів і цей прогрес став об'єктивною реальністю, обумовленою значною економією матеріальних і енергетичних ресурсів. Значні наукові досягнення в галузі створення суперпластифікованих в'язучих низької водопотреби, мікродисперсних сумішей з мікрокремнеземом, з реакційно-активними порошками з високоміцних гірських порід, дозволили довести водоредукуючу дію до 60% з використанням суперпластифікаторів олігомерного складу і гіперпластифікаторів полімерного складу. Ці досягнення стали основою для створення високоміцних тонкозернистих порошкових бетонів з литих самоущільнюючих сумішей. Тим часом, передові країни активно розвивають нові покоління реакційно-порошкових бетонів в тому числі з прискореними термінами тверднення і набуття міцності бетонами, особливо в монолітному будівництві. Традиційно, для вирішення зазначеного завдання застосовуються добавки-прискорювачі твердіння. Однак їх недоліком є втручання в хімічні процеси тверднення в'язучих, зокрема, зміни їх спрямованості та утворення нових «нестандартних» мінералів. Тому, застосування замість добавок-прискорювачів певних каталізаторів (зокрема на основі міцелуютьоруючих речовин), на нашу думку, достатньо актуально.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми.

Найбільш повно сучасні можливості технології бетону відбилися в створенні і виробництві високоякісних, високотехнологічних, функціональних бетонів (High Performance Concrete, HPC). Під цим терміном, прийнятим в 1993 р спільною робочою групою ЕКБ / ФІП, об'єднані багатокомпонентні бетони з високими експлуатаційними властивостями, міцністю, довговічністю, адсорбційною здібністю, низьким коефіцієнтом дифузії і стиранистю, надійними захисними властивостями по відношенню до сталевій арматури, високою хімічною стійкістю, бактерицидністю і стабільністю об'єму. Концепція HPC була досить докладно розроблена П. К. Айчіном. Він описує HPC як «інженерний» бетон, в якому одне або декілька з його специфічних властивостей поліпшені шляхом обгрунтованого відбору компонентів, проектування складу, а також ретельних укладання і догляду [1]. Особливо перспективні отримані в кінці 80-х років двадцятого століття у Франції так звані

реакційні порошкові бетони - Reactive powder concretes (RPC). Це нове покоління бетонів з міцністю при стисканні від 200 до 800 МПа і міцністю при розтягуванні 25-150 МПа, енергією руйнування 3000 Дж / м³ і середньою щільністю 2500-3000 кг / м³.

Компонентами такого бетону є портландцемент, тонкозернистий порошок типу мікрокремнезема (25-30% маси цементу), дрібнозернистий пісок з максимальною крупністю зерен 0,3-0,4 мм, сталева мікрофібра і суперпластифікатор (2,0-3,0% маси цементу) при водотвердому відношенні в діапазоні 0,12-0,15. Бетон названий реакційним порошковим внаслідок високої дисперсності компонентів і підвищеної кількості гідралічно активних матеріалів. Концепція RPC полягає в отриманні матеріалу, що володіє мінімумом дефектів структури - мікротріщин і пор.

Оптимізація гранулометричного складу частинок портландцементу, піску, меленого мінерального порошку (мікрокремнезему), яка ґрунтується на запропонованій F. De Larrard [2] лінійної моделі щільної упаковки (LPDM - linear packing density model), забезпечує дуже високу щільність композиту. У зв'язку з цим в високоміцних бетонах передбачається використання тонкомолотих наповнювачів. У Криворізькому національному університеті отримані деякі види даного виду бетону [3,4]. Дослідженню можливості використання каталізу в технології виробництва даних бетонів і присвячена ця робота.

В останні роки відзначається різке збільшення інтересу до багатокомпонентних реакцій (МКР). Причому багатокомпонентний синтез гетероциклічних сполук відбувся в окремий напрям досліджень.

В даний час стійкою тенденцією стало застосування різних видів каталізу практично до всіх реакцій, що використовуються в хімії, в тому числі і до МКР [5]. Навіть ті перетворення, які раніше проводилися без використання будь-яких каталізаторів, зараз залучені в коло каталітичних процесів, що відображає загальне генеральний напрямок.

Слід зазначити, що застосування каталітичних методів для підвищення ефективності МКР має особливу специфіку. Подібні перетворення являють собою складні системи, що складаються з мережі субреакцій, тому традиційні методи прискорення хімічних процесів (використання високих температур, кислот або основ) часто не дають бажаного результату [6]. Зазвичай вони діють неселективно, прискорюючи побічні двокомпонентні реакції, що призводить до появи небажаних продуктів в системі.

З іншого боку, одним з недоліків багатьох МКР є їх низька швидкість. Так, для реакції гідратації цементних мінералів звичайним часом перетворення є кілька тижнів або навіть місяців, тому пошук ефективних методів прискорення цих реакцій є актуальним завданням.

Так, використання межі розділу фаз в емульсіях і суспензіях для прискорення хімічних реакцій, а також проведення синтезів в тонких плівках на поверхні неорганічних матеріалів дозволило розвинути нові підходи до отримання найрізноманітніших речовин, включаючи гетероциклічні сполуки. До подібних методів, що підвищує ефективність хімічного синтезу, можна віднести застосування міцелярних розчинів [7].

В останні роки все більшу популярність набуває застосування в синтезі молекулярних організованих середовищ, таких як міцелярні розчини. Зв'язок між структурою поверхнево активного з'єднання і морфологією агрегату, так само як і різні молекулярні взаємодії, що визначають властивості агрегату, зараз стають більш зрозумілими [8]. В організованих середовищах реакції можуть бути, як прискорені, так і інгібовані в порівнянні з реакціями в чистій воді. Інтерес до

мицелярна розчинів виникає через їх загальної здатності виконувати роль каталізатора в хімічних реакціях. Каталіз міцелами включає, як найменше, три стадії [9]. Спочатку відбувається зв'язування субстратів з міцели, а потім в цій міцелі або на її поверхні йде хімічна реакція. На третій стадії виділяється цільовий продукт. Міцелярний каталіз прискорює ефект викликається поєднанням нековалентних взаємодій між міцелами з одного боку і реагентами і активованим комплексом з іншого боку. Так як міцелярний розчин можна розглядати як мікрогетерогенну систему. На реакцію, що каталізується міцелами, впливає також локальний ефект середовища.

Однак застосування міцелярного каталізу для багатокомпонентних реакцій має і свої обмеження. Для появи вираженого ефекту прискорення все вихідні реагенти повинні добре розчинятися в полярній частині міцели, в іншому випадку вони будуть перебувати в різних фазах і швидкість реакції різко впаде. Багато ПАР, що утворюють міцели (МПАВ) мають також специфічної каталітичної активністю.

Постановка завдання.

Завданням цієї роботи є визначення можливості застосування міцелярного каталізу в процесах гідратації цементного каменю при отриманні високоміцних тонкозернистих реакційно-порошкових бетонів.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання: виявити теоретичні передумови і мотивації створення багатокомпонентних дрібнозернистих бетонів з дуже щільною, високоміцної матрицею, одержуваної з використанням каталізаторів міцелярного типу, що забезпечують отримання бетонів з високою міцністю.

Методика досліджень.

Дослідження проводили у відповідності зі стандартними методиками. Визначення міцності при стисненні виробляли на універсальній машині УММ-100 випробуванням стандартних зразків (зразки-куби 150 x 150 x 150 мм). Для виготовлення зразків використовували стандартний портландцемент М400 виробництва ПАТ «Хайдельберг цемент» (м.Кривий Ріг). В якості мінерального порошку використовували відходи збагачення залізних руд і їх тонкодисперсну частину.

Результати досліджень.

В процесі виконаних експериментів встановлено, що введення в досліджувану систему «портландцемент – мінеральний порошок» міцелоутворююча ПАР (МПАР) призводить до різкого збільшення міцності одержуваного бетону в віці 7 діб (до 160 %). При цьому відзначається наявність оптимального змісту МПАР в кількості 0,0004% від маси цементу, яке забезпечує формування максимальної міцності системи. Збільшення міцності бетону, як показника ступеня протікання реакції гідратації мінералів цементу, при зазначеному незначному вмісті МПАР, свідчить про їх каталітичному характері.

З огляду на загальні положення міцелярного каталізу, на наступному етапі експерименту в систему вводили речовини, що сприяють розчиненню мінералів цементу (гліцерин). В результаті експериментів встановлено, що введення цих речовин, сприяє збільшенню міцності бетону у віці 7 діб (ДО 200%). Однак при цьому не спостерігається оптимуму вмісту МПАР.

У віці 28 діб характер впливу МПАР на міцність досліджуваного бетону дещо відрізняється від встановленого у віці 7 діб. У віці 28 діб практично не помітно вплив МПАР на міцність бетону (підвищення міцності не перевищує 15%), що ще раз підтверджує його каталітичний характер. В цей же час речовини, що сприяють

розчиненню мінералів цементу (гліцерин) забезпечують підвищення міцності бетону (до 40%) і явно виявляють оптимум свого змісту.

Висновки.

Експериментально підтверджена можливість збільшення швидкості формування міцності і її величини дрібнозернистим цементними бетонами, виготовленими з бетонних сумішей без щебеню з тонкими фракціями реакційно-активних порошоків гірських порід застосуванням міцелоутворюючих поверхнево-активних речовин в якості катализаторів реакцій твердіння.

Список літератури:

1. Aitcin P.-C. High Performance Concret. E&FN Spon. 2004. - 140 p.
2. De Larrard F. Ultrafine particles for making of very high strength concrete // Cement Concrete Research. 1988. Vol. 19. No 2. Pp. 161-172.
3. Шишкин А. А. Щелочные реакционные порошковые бетоны // Строительство уникальных зданий и сооружений. 2014. 2 (17). С. 56-65.
4. Шишкина А.А. Пористые реакционные порошковые бетоны // Строительство уникальных зданий и сооружений. 2014.8 (23). С. 128-135.
5. J. E. Biggs-Houck, A. Younai, J. T. Shaw, Curr. Opin. Chem. Biol., 2010.14, p.371.
6. A. Dömling, I. Ugi, Angew. Chem., Int. Ed., 2000. 39, p.3168.
7. C.-J. Li, T.-H. Chan, Comprehensive Organic Reactions in Aqueous Media, 2nd ed., Wiley-VCH, Weinheim, 2007. 139 p.
8. J. B. F. N. Engberts, M. J. Blandamer, Chem. Commun., 2001. p.1701
9. J. B. F. N. Engberts, Pure Appl. Chem., 1992. 64, p.1653.

А.А. Шишкин, А.А. Шишкина

Применение коллоидных поверхностно-активных веществ в технологии мелкозернистых бетонов

В статье определяется влияние коллоидных поверхностно-активных веществ на свойства мелкозернистых бетонов. Приведенные результаты экспериментальных исследований прочности при сжатии мелкозернистых бетонов, в технологии изготовления которых применены методы катализа, что привело к существенному увеличению прочности бетонов и скорости ее формирования.

Ключевые слова: поверхностно-активные вещества, бетон, прочность при сжатии, катализ, технология

A. Shishkin, A. Sshishkina

Application of colloidal surfactants in the technology of fine-grained concrete

The article defines the influence of colloidal surfactants on the properties of fine-grained concrete. The results of experimental studies of durability under compression of fine-grained concrete in the technology of manufacture of which the methods of catalysis have been applied, which resulted in a significant increase in the strength of concrete and the speed of its formation.

Key words: surface-active substances, concrete, compressive strength, catalysis, technology.